

Zuid-Italië

De regio's in deze gids

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1 Rome en Lazio	blz. 112
2 De Abruzzzen en Molise	blz. 216
3 Napels en Campanië	blz. 248
4 Apulië	blz. 354
5 Basilicata	blz. 408
6 Calabrië	blz. 422

Zuid-Italië

Inhoud

1/ DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR ZUID-ITALIË

Met het vliegtuig.....	10
Met de trein.....	10
Met de auto.....	12
Met de bus.....	13
Met de boot.....	13

VOOR HET VERTREK

De regio's	14
Het weer	14
Nuttige adressen.....	14
Formaliteiten	16
Budget.....	16
Telefoneren	17
Overnachtingen reserveren.....	17
Overnachten	18
Uit eten	20

REISSUGGESTIES

Tips voor meerdaagse rondritten.....	22
---	----

WAT IS ER TE DOEN?

Rubrieken in alfabetische volgorde	24
---	----

MET HET GEZIN

Activiteiten voor het hele gezin	31
---------------------------------------	----

MEMO

Evenementen	32
Leestips.....	34
Cd-tips.....	36
Filmtips	36

2/ ZUID-ITALIË ONDER DE LOEP

ZUID-ITALIË VANDAAG

De ervaring van Zuid-Italië.....	40
Het goede leven	42
Volkskunst en tradities.....	43
Gastronomie	44

GESCHIEDENIS

De erfenis van het verleden.....	48
----------------------------------	----

KUNST EN ARCHITECTUUR

De antieke beschavingen	60
Een vruchtbare erfenis.....	64
Enkele kunsttermen.....	80
ABC van de architectuur.....	82

CULTUUR

Literatuur.....	86
Muziek.....	91
Film.....	96
Fotografie.....	99
Beroemde Italianen.....	101

GEOGRAFIE

Een ruw en contrastrijk reliëf.....	103
-------------------------------------	-----

3/ STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 ROME EN LAZIO

Rome.....	114
Castelli Romani	171
Lago di Bracciano.....	183
Tarquinia.....	189
Viterbo	193
Rieti.....	199
Anagni.....	201
Gaeta.....	205

2 DE ABRUZZEN EN MOLISE

Pescara en de kuststreek.....	218
L'Aquila.....	224
Parco nazionale del Gran Sasso e Monti della Laga.....	230
Sulmona.....	234
Parco nazionale d'Abruzzo, Lazio e Molise	238
Molise	242

3 NAPELS EN CAMPANIË

Napels.....	250
Golf van Napels.....	284
Herculaneum	298
Pompeï.....	301
Ischia.....	309
Capri.....	316
De Amalfikust	324

Parco nazionale del Cilento.....	334
Pæstum.....	340
Het koninklijk paleis van Caserta.....	343
Benevento.....	347
Avellino	349

4 APULIË

Bari.....	356
De kaap van de Gargano.....	370
Het land van de Trulli.....	380
Lecce	387
Taranto	401

5 BASILICATA

Matera	408
Venosa.....	417

6 CALABRIË

Reggio di Calabria.....	424
De Tyrreense kust.....	431
In het hart van Calabrië	437
De Ionische kust	444

Woordenlijst	452
Register	454
Kaarten en plattegronden	465

Voor het vertrek

De regio's

Abruzzzen (Abruzzi)

Hoofdstad: L'Aquila
Oppervlakte: 10.794 km²
Bevolking: 1.342.000 inwoners
www.abruzzoturismo.it

Basilicata

Hoofdstad: Potenza
Oppervlakte: 9992 km²
Bevolking: 588.000 inwoners
www.aptbasilicata.it

Calabrië (Calabria)

Hoofdstad: Catanzaro
Oppervlakte: 15.082 km²
Bevolking: 2.011.000 inwoners
www.turiscalabria.it

Campanië (Campania)

Hoofdstad: Napels
Oppervlakte: 13.595 km²
Bevolking: 5.834.000 inwoners
www.incampania.com

Lazio

Hoofdstad: Rome
Oppervlakte: 17.203 km²
Bevolking: 5.729.000 inwoners
www.regione.lazio.it/rl_turismo

Molise

Hoofdstad: Campobasso
Oppervlakte: 4438 km²
Bevolking: 320.000 inwoners
www.regione.molise.it/turismo

Apulië (Puglia)

Hoofdstad: Bari
Oppervlakte: 19.358 km²
Bevolking: 4.091.000 inwoners
www.viaggiareinpuglia.it

Het weer

De beste maanden voor een vakantie in Italië zijn **april, mei, juni, september** en **oktober**. De temperatuur is dan nog draaglijk en de kunststeden en vakantieoordn zijn nog niet in de greep van het massatoerisme. De maanden juli en augustus kunt u maar beter mijden. De hitte, de mensenmassa's en de ontzettend hoge prijzen (minstens 30% hoger dan in het laagseizoen) zouden van uw vakantie een nachtmerrie kunnen maken. In deze maanden is het noodzakelijk om hotels (*zie blz. 17*) en tickets voor het vliegtuig, de boot en de trein lang van tevoren te reserveren.

Nuttige adressen

TOERISTENBUREAUS

Het Nationaal Italiaans Verkeersbureau is de **ENIT (Ente Nazionale Italiano per il Turismo)**, www.enit.it.

België en Nederland –

Nationaal Italiaans Verkeersbureau - Vrijheidsplein 12, 1000 Brussel - ☎ 02 647 11 54 - www.enit.it - brussels@enit.it.

Informatie over Italië is uiteraard ook te verkrijgen bij de **Italiaanse ambassade**.

Voor Nederland –

Alexanderstraat 12, 2514 JL Den Haag - ☎ 070 302 10 30 - www.amblaja.esteri.it/Ambasciata_Laja_embitaly.denhaag@esteri.it.

Voor België - Emile Clausstraat 28, 1050 Brussel - ☎ 02 643 38 50 - www.ambbruxelles.esteri.it - ambbruxelles@esteri.it.

INFORMATIE VOOR MENSEN MET EEN HANDICAP

De meeste openbare plekken zijn toegankelijk voor mindervaliden. De trottoirs, indien bestaande, beschikken bijna altijd over een verlaagde stoeprand.

Een aantal bezienswaardigheden in deze gids (musea, paleizen, enzovoort) is toegankelijk voor mensen met een handicap. Ze worden vermeld met het symbool .

Meer informatie over de toegankelijkheid van plaatsen en monumenten voor mindervaliden is verkrijgbaar bij:

– **www.disabili.com** (alleen in het Italiaans);

– **Turismo per tutti** -

www.turismopertutti.it (ook in het Engels) - ☎ 011 58 81 968;

– **Turismo senza barriere** -

www.turismosenzabarriere.it (alleen in het Italiaans) - ☎ 055 44 81 382,

– voor wie Rome bezoekt:

HandyTurismo - *Via dell'Acquedotto Paolo, 73 - 00168 Roma* -

☎ 06 35 07 57 07 -

www.handyturismo.it (in het Italiaans en Engels) -

ma-vr 9.00-17.00 u.

WEBSITES

Hieronder een aantal handige websites om uw reis voor te bereiden:

– **www.italia.it**: de officiële website van het Italiaanse ministerie voor Toerisme, een handige algemene portal over het land.

– **www.enit.it**: de website van het Nationaal Italiaans Verkeersbureau. Heel compleet, met alle praktische informatie (in het Nederlands).

– **www.touristie.com**: praktische online gids met een advertentiebriek, accommodatie en een forum.

– **www.opvakantienaaritalie.nl** – gevarieerde informatie voor wie naar Italië wil reizen.

– **www.museionline.it**: informatie over alle Italiaanse musea (Italiaans).

GESPECIALISEERDE REISBUREAUS

In Nederland

Djoser – Breestraat 125, 3211 CM

Leiden - ☎ 071 512 64 00 -

www.djoser.nl en www.djoser.be.

Fundadore Travels – Eerste

Weteringdwarsstraat 44 K, 1017 TP

Amsterdam - ☎ 020 624 55 58 -

www.fundadore.nl.

In België

Anders reizen – Refugiestraat 15,

3290 Diest - ☎ 013 33 40 40 -

www.andersreizen.be.

Joker – Geerdegemvaart 96/98, 2800

Mechelen - info@joker.be - www.joker.be.

Tierra Natuurreizen –

Heidebergstraat 311, 3010 Leuven -

☎ 016 25 56 16 - fax 016 64 99 95 -

www.tierra.be.

't ZuiDERHuis – kantoren in Gent

en Antwerpen - ☎ 03 285 99 99 en

☎ 09 233 45 33 - www.zuiderhuis.be.

Culturele reizen

In Nederland

SRC Cultuurvakanties – Oude

Boteringestraat 37-39, 9701 BR

Groningen - ☎ 050 312 31 23 - www.src-cultuurvakanties.nl.

Reizen naar onder andere Sicilië, Zuid-Italië en Rome.

Academische reizen –

Prinsengracht 783-785, 1017 JZ

Amsterdam - ☎ 020 589 29 40 -

www.academischereizen.nl.

Exclusieve groepsreizen naar Rome, Apulië, de Golf van Napels en Zuid-Italië.

Labrys – Berg en Dalseweg 27,

6522 BA Nijmegen - ☎ 024 38 22 110

- www.labrysreizen.nl. Exclusieve groepsreizen en reizen op maat.

In België

Ictam reizen – Bergstraat 52,

1000 Brussel - ☎ 02 548 98 98 - www.ictam.com.

Culturele groepsreizen

naar onder andere de Amalfikust,

Apulië en Basilicata, Calabrië en

Sicilië.

ZUID-ITALIË ONDER DE LOEP

naam. Tot de bekendste behoren de 24 *Capricci* en de zes concerten. *Campanella*, het laatste deel van het tweede concert, is zeer beroemd.

DE OPERA

De 19de eeuw bracht, behalve Paganini, niet veel grote Italiaanse componisten voort, omdat de productie werd beheerst door de opera, een kunstvorm die vanwege de hartstochtelijke expressie goed paste bij het Risorgimento. **Rossini** (1782-1868) vormt met *Otello* en *Guglielmo Tell* (Wilhelm Tell) de overgang tussen klassiek en romantiek. Hij componeerde ook tal van schitterende komische opera's met originele melodieën, levendige teksten en een spectaculair ritme, waaronder *L'Italiana in Algeri*, *La gazza ladra* en *Il barbiere di Siviglia*. Hoewel de orkestratie van **Vincenzo Bellini** (1801-1835) wat mager uitvalt, schreef hij prachtige melodieën, zoals *La sonnambula* en *Norma*. Zijn concurrent **Gaetano Donizetti** (1797-1848) schreef naast enkele melodramatische muziekstukken (*Lucia di Lammermoor*), waarin het verhaal concessies moet doen aan het belcanto, enkele mooie opera buffa's, zoals *L'elisir d'amore* en *Don Pasquale*.

Giuseppe Verdi (1813-1901), die als de grootste Italiaanse componist van de 19de eeuw wordt be-

schouwd (tijdens de Oostenrijkse overheersing stond 'Viva VERDI' ook voor 'Viva **Vittorio Emanuele Re D'Italia**'), creëerde gepassioneerde en sterke hoofdpersonen met een patriottistische inslag. Bekende opera's zijn *Nabucco*, *Rigoletto*, *Il Trovatore*, *La Traviata*, *Don Carlos* en vooral *Aida*. Hij schreef ook een prachtig Requiem. **Amilcare Ponchielli** (1834-1886) was populair met zijn *Gioconda*, waaruit de bekende *Danza delle ore* (Urendans) komt. De veristische beweging behaalde successen dankzij Mascagni (*Cavalleria Rusticana*) en Leoncavallo (*I Pagliacci*). Vooral **Giacomo Puccini** (1858-1924) re-aliseerde met *Tosca*, *La Bohème*, *Madama Butterfly* en *Turandot* enkele meesterwerken van melodramatische populaire muziek. De volgende generatie componisten reageerde door juist de nadruk te leggen op orkestmuziek. **Ottorino Respighi** (1879-1937) was een componist van impressionistische symfonische gedichten, zoals *Le fontane di Roma*, *I pini di Roma* en *Feste romane*. **Luigi Dallapiccola** (1904-1975) wordt beschouwd als de belangrijkste Italiaanse dodecafonische school, die zich baseert op het twaalftoonstelsel. **Luigi Nono** (1924-1990) is een uitstekend voorbeeld van de seriële muziek.

HET NAPOLITAANSE LIED

De liederen *O sole mio*, *Core 'ngrato* en *Torna a Surriento* zijn inmiddels wereldberoemd. Deze poëtische en sentimentele liederen vonden, net als vele andere, hun oorsprong in het verismo en maakten deel uit van de Napolitaanse volkscultuur, waarvan de oorsprong teruggaat tot de 16de eeuw. In 1537 verscheen namelijk een bundel met 250 'canzoni villanesche alla napoletana'. Ze vormen een subtiele kruising tussen het *cancion español* (Napels behoort in die periode tot Spanje), het madrigaal en de Italiaanse *frottola*. Na enkele eeuwen te zijn verdwenen, raakten deze liederen weer in de mode, onder meer door D'Annunzio die, in zijn Napolitaanse dialect, *A vucchella* componeerde. Schoenberg orkestreerde *Funiculi-Funicula*, een lied van Luigi Denza over de officiële opening in 1880 van de eerste kabelbaan (*funiculare*) naar de top van de Vesuvius.

De weelderige zaal van het operagebouw San Carlo in Napels

B. Morandi / hemis.fr

ZALEN EN VERTOLKERS

De vele conservatoria in Italië beschikken over concertzalen met een zeer goede akoestiek. Tot de bekendste theaters behoort onder meer de prestigieuze San Carlo in Napels, waar Stendhal zo graag kwam. In Rome vinden 's zomers in de thermen van Caracalla grootse voorstellingen plaats. Het Orchestra dell'Accademia di Santa Cecilia van Rome behoort tot de grote orkesten en kamermuziekensembles.

Vandaag nodigen muziekzalen overal in de wereld grote, hedendaagse Italiaanse dirigenten uit, zoals Claudio Abbado, Carlo Maria Giulini, Riccardo Muti, Riccardo Chailly en Claudio Scimone. Vermaarde Italiaanse solisten zijn de violisten Accardo en Ughi, de pianisten Pollini, Campanella, Ciccolini, Lucchesini en Maria Tipo en de cellisten Brunello en Filippini. Het land van het belcanto telt daarnaast, in navolging van Caruso, Beniamino Gigli en Renata Tebaldi, de schitterende stemmen van

Cecilia Bartoli, Renato Bruson, Fiorenza Cossotto, Cecilia Gasdia, Katia Ricciarelli, Renata Scotto, Lucia Valentini Terrani en de betreunde Luciano Pavarotti (overleden in 2007).

Beroemde hedendaagse ballerina's zijn Carla Fracci, Luciana Savignano en Alessandra Ferri.

MODERNE MUZIEK

Ook op het gebied van moderne muziek zag Zuid-Italië in tal van genres nieuwe talenten ontluiken. De uit Rome afkomstige **Francesco De Gregori** interpreteerde aanvankelijk het werk van Dylan en Leonard Cohen, maar zong daarna eigen teksten. Hoewel hij niet het internationale succes evenaart van **Paolo Conte** blijft hij toch een van de beste Italiaanse singer-songwriters. **Pino Daniele**, die kan bogen op een zeer heldere stem, begon zijn carrière met protestsongs, om later te evolueren naar het populaire lied, met een zweem van blues en rumba – naar het voorbeeld van **Edoardo Bennato**,

ook uit Napels, die eveneens door-groeide naar de poprock. Later was het de beurt aan de groep **A'67**, vijf jonge Italianen uit de arme Napolitaanse wijk Scampia die een mengeling brengen van funrock, reggae en ska, in Napolitaans dialect.

De groep **Tarabanda** daarentegen grijpt terug naar de traditionele Italiaanse muziek en zoekt inspiratie in de sfeer, de geschiedenis en de landschappen van Zuid-Italië. Aan de hand van traditionele muziekpartituren brengt deze groep vrolijke liedjes, met verschillende stemmen en instrumenten als gitaar, accordeon, fluit, slagwerk en tamboerijn. Hun repertoire omvat *tarentelle* (een snelle en vrolijke dans uit Taranto), liefdesliedjes, dansen, *tammuriate* (op de klanken van een tamboerijn) en *pizziche* (de oudste liedvorm van Zuid-Italië). In hetzelfde genre is er ook de groep **Officina Zoe**, met een origineel repertoire dat is geïnspireerd op de traditionele muziek uit Salento (Apulië), terwijl het **Neapolis Ensemble**, met de zangeres Maria Marone, de oude Napolitaanse liederen nieuw leven inblaast, in een opruiende en tegelijkertijd zorgeloze stijl.

Op het gebied van jazz is Italië een vrijwel onuitputtelijk reservoir van grote talenten. Met de drummer **Roberto Gatto** (Rome, 1958), de trompettist **Paolo Fresu** (Sardinië, 1961) en de saxofonisten **Stefano di Battista** (Rome, 1969) en **Rosario Giuliani** (Terracina, 1967) zijn alle instrumenten vertegenwoordigd. Hun composities stralen enthousiasme en kracht uit en zijn dikwijls ook humoristisch. Tal van Italiaanse jazzmuzikanten zijn bekend tot over de grenzen en spelen op allerlei festivals. In Zuid-Italië zelf worden ook talrijke festivals georganiseerd, vooral in de zomerperiode (bijvoorbeeld in Rome en Sorrento).

Film

DE BEGINPERIODE EN HET NEOREALISME

Aan het begin van de 20ste eeuw ontstaat in Turijn de filmindustrie. Ze kent al snel een grote bloeiperiode (in 1914 waren er al 50 productiemaatschappijen) en is ook internationaal succesvol. Aanvankelijk worden er vooral historische en spektakelfilms gemaakt, zoals *Gli ultimi giorni di Pompei* (De laatste dagen van Pompeï, 1908). Rond 1910 legt men zich toe op avonturenfilms (bijvoorbeeld de serie *Maciste*) en in 1930 wordt in de Romeinse filmstudio Cines door Gennaro Righelli de eerste geluidsfilm gerealiseerd, *La canzone dell'amore*. Dat moment vormt het begin van een decennium waarin de propagandafilm opduikt. Daarnaast worden er verscheidene ontspannende, door de overheid gesubsidieerde films gemaakt, zodat het publiek gedurende een kort moment de realiteit van het fascistische Italië kan vergeten.

In 1935 wordt in Rome een experimenteel centrum voor cinematografie opgericht (Il Centro Sperimentale), waaraan wordt meegewerkt door regisseurs als Rossellini en De Santis. Twee jaar later, in 1937, wordt **Cinecittà** in Rome met veel vertoon ingewijd. Het is de bedoeling er een politiek instrument van te maken. Dat zou niet lang duren. Enkele filmmakers willen namelijk de leegte opvullen tussen het werkelijke leven en het beeld dat ervan te zien is op het witte doek – een leegte die was ontstaan tijdens het fascisme. Zij keren terug naar de realiteit met een aandachtige observatie van het dagelijkse leven en de natuur. **Luchino Visconti** (1906-1976) is daarvan de voorloper met zijn film *Ossessione* (1943), gebaseerd op de

HET OEUVRE VAN FELLINI

Naast filmregisseur was Fellini ook karikaturist, en dat is te merken aan zijn films. Elke scène is een kunstwerk op zich, waaraan hard is gewerkt. Federico Fellini (1920-1993) werd geboren in Rimini, maar voelde een nauwe verwantschap met Rome. Dat is misschien te verklaren door het feit dat hij wereldberoemd werd met de film *La dolce vita*, waarvan enkele memorabele scènes zich in die stad afspelen (denk maar aan Mastroianni en Anita Ekberg in de Trevifontein). Ook *Fellini's Roma* getuigt van zijn passie voor de Eeuwige Stad. Het is een mengeling van poëtische droombeelden, spot en nostalgie. Fellini verheft film tot herinnering en zijn intiemste dromen zijn in zijn hele oeuvre aanwezig, van *Otto e mezzo*, *La città delle donne* en *Intervista* tot *La voce della luna*.

roman van James Cain (*The post-man always rings twice*).

De film van de uit Rome afkomstige **Roberto Rossellini** (1906-1977), *Roma città aperta* (1945), over de tragische gevolgen van de oorlog, is de belangrijkste neorealistische film. Rossellini maakt indruk met *Paisà* (1946) en *Germania anno zero* (1948) over het nazisme, terwijl Visconti met *Terra Trema* (1947) een maatschappelijke documentaire maakt over de zeelui, de mijnwerkers en de boeren op Sicilië.

In de films van de Napolitaan **Vittorio De Sica** (1901-1974), waaronder *Sciuscià* (1946) en *Ladri di biciclette* (1948), worden de werkloosheid en armoede in het naoorlogse Italië uitgebeeld.

Giuseppe De Santis (1917-1997) is afkomstig uit Fondi, een dorpje in Lazio. Met zijn films *Riso amaro* (1949), een gevoelig drama met als decor de rijstvelden (met de sensuele Silvana Mangano), en *Pasqua di sangue* (1950) schildert deze cineast een volksgemeenschap die verdeeld is tussen onderworpenheid aan de heersende ideologie en het revolutionaire streven. Aan dit neorealisme kwam in het begin van de jaren vijftig een einde, omdat het publiek de ellende liever vergat. Toch komt deze stroming terug in een andere gedaante, namelijk de Italiaanse komedie. Dit genre speelt zich af in hetzelfde kader en toont

dezelfde realiteit, maar nu vanuit een komisch perspectief. **Mario Monicelli** (1915-2010) begint het genre met *Guardie e ladri* (1951) en *I soliti ignoti* (1958). Later maakt hij ook nog *L'armata Brancaleone* (1966) en *Amici miei* (1975). **Luigi Comencini** (1916-2007) zal zich toeleggen op films over de kindertijd, maar begint zijn oeuvre met *Pane, amore e fantasia* (1953). **Dino Risi** (1916-2008) volgt in dit lichte genre met zeer levendige en hilarische films, waaronder *Il sorpasso* (1962), *I mostri* (1963), *La moglie del prete* (1970) en *Profumo di donna* (1974).

VAN 1960 TOT NU

In de jaren zestig beleefde de Italiaanse filmindustrie gouden tijden met meer dan 200 films per jaar. Als eerste noemen we **Federico Fellini** (1920-1993). Nadat hij *I vitelloni* (1953) had gedraaid, waarin hij zijn geboortestad Rimini op opmerkelijk wijze voor de geest haalt, en vervolgens in 1954 *La strada*, wordt hij in 1960 bekend bij het grote publiek met *La dolce vita* (Gouden Palm op het Festival van Cannes). Zijn films zijn gebaseerd op zijn dromen en zijn rijke verbeelding. Hij regisseerde onder meer *Otto e mezzo* (1963), *Amarcord* (1974), *Satyricon* (1969) en *La voce della luna* (1990).

Michelangelo Antonioni (1912-2007) breekt in 1959 door met

CARAVAGGIO, EEN LEVEN IN LICHT EN SCHADUW

Michelangelo Merisi was afkomstig uit Caravaggio in Lombardije (vandaar zijn naam). Rond 1589 vertrekt hij naar Rome, waar hij werkt in het atelier van Cavaliere d'Arpino, een schilder wiens pedante maniërisme hij verafschuwt. Die ervaring zal zijn provocerende realisme echter nog aanwakkeren. Zijn eerste opdracht is *Het leven van Matteüs* voor de Contarellikapel in de Chiesa di San Luigi dei Francesi. Het is een belangrijk keerpunt in zijn leven: hij begint een gedurfd spel met contrasten in clair-obscur. Door de duistere achtergrond kan hij extra helderheid geven aan de lichamen die heel expressief en aangrijpend bewegen, met een emotionele sensualiteit. Caravaggio schildert in plaats van heiligen of personages met de ideale lichaamsverhoudingen vooral taferelen uit zijn losbandige leven, waarbij hij wordt gestuurd door zijn liefde voor het overtreden van regels en zijn aversie voor maatschappelijke conventies. In *Het martelaarschap van Matteüs* staat zijn jonge minnaar model voor het lichaam van de beul. *De heilige Matteüs en de engel* was een werk dat de kunstenaar twee keer moest schilderen. In de eerste versie was de aantrekkingskracht tussen beide figuren duidelijk aanwezig. De modellen waren een blinde bedelaar en een jonge, homoseksuele boef. De vrouwelijke modellen van Caravaggio waren dikwijls prostituees. Zelf was Caravaggio vaak betrokken bij gevechten en hij werd ook veroordeeld voor moord. Hij moest Rome ontvluchten en zou later berooid sterven op een strand.

staat de **Vierstromenfontein★★★** (Fontana dei Quattro Fiumi), een barok meesterwerk van **Bernini** uit 1651. De beelden symboliseren vier rivieren, namelijk de Donau, de Ganges, de Rio de la Plata en de Nijl. Ze stellen de vier toen bekende werelddelen voor.

Wandel tot aan de fontein van Neptunus (Fontana del Nettuno) aan de noorkant.

Links staat de **Sant'Agnese in Agone★★**, met zijn barokke voorgevel van **Borromini** (holronde gevel en gebogen lijnen). Het **interieur★** heeft de vorm van een Grieks kruis. Ernaast staat het **Palazzo Pamphilj** (17de eeuw).

U kunt de Piazza Navona aan de noordkant verlaten (Via Agonelli en Via Zanadelli) om de twee volgende musea te bezoeken. Wie de musea overslaat, kan direct doorlopen naar de Chiesa de Santa Maria dell'Anima (blz. 135).

★ **Museo Napoleonico** Plattegrond blz. 131 bij B1

Piazza Ponte Umberto I - ☎ 06 06 08 - www.museonapoleonico.it - ♿ - dag. beh. ma 9.00-19.00 u - € 7.

Het bestaan van dit museum over Napoleon is te danken aan twee personen. De eerste is de stichter Giuseppe Primoli, de zoon van prinses Charlotte Bonaparte. De tweede is graaf Pietro Primoli, die bij zijn dood in 1927 zijn collectie schonk. Het museum geeft een interessant beeld van de aanwezigheid van de keizerlijke familie in Rome.

★★★ **Palazzo Altemps - Museo Nazionale Romano** Plattegrond B1 (blz. 131)

Piazza di Sant'Apollinare 46 - ☎ 06 399 677 00 - ♿ - dag. beh. ma 9.00-19.45 u (toegang tot 19.00 u) - gesl. 1 jan., 25 dec. - € 7, voor een kaartje dat drie dagen geldig is voor de vier afdelingen van het museum: het Palazzo Altemps, het Palazzo Massimo alle Terme, de Cripta Balbi en de thermen van Diocletianus.

Detail van de fontein van Neptunus op de Piazza Navona
L. Maisant / hemis.fr

Dit prachtige paleis dateert uit de 15de eeuw en werd onlangs gerestaureerd. Nu bevat het de collectie Ludovisi-Boncompagni. Die is het resultaat van de passie van kardinaal Ludovico die, in de eerste helft van de 17de eeuw, besloot om voor de decoratie van zijn villa een groot aantal antieke beelden te laten opsmukken. Hij deed een beroep op de beste kunstenaars van zijn tijd, onder wie uiteraard Bernini, maar ook Algardi. De gedurfde samensmelting tussen antiek en barok zorgt hier en daar voor zeer geslaagde restauraties. Er zijn ook echte meesterwerken uit de oudheid te zien, zoals de **Ludovisitroon★★★**, een Grieks beeldhouwwerk uit het begin van de klassieke tijd (5de eeuw v.Chr.).

Aan de kant van de Via di Tor Sanguigna zijn de **ruïnes van het stadion van Domitianus** nog zichtbaar.

De **Chiesa di Santa Maria dell'Anima** is de kerk voor de Duitstalige katholieken. De voorgevel (1511) is een ontwerp van **Giuliano da Sangallo**. Net boven het hoofdaltaar hangt *De Heilige Familie* van Giulio Romano.

Daar vlakbij staat de **Chiesa di Santa Maria della Pace★**. De voorgevel werd gebouwd door Pietro da Cortona in de 17de eeuw. De kerk heeft een zeer originele plattegrond in de vorm van een kort rechthoekig schip en een achthoekig deel met koepel. In het schip, bij de boog van de eerste kapel rechts, staan de vier **Sibillen★**, die in 1514 werden geschilderd door Rafaël. De kloostergang (*ingang links van de kerk*) is een van de eerste ontwerpen van **Bramante** (1444-1514) in Rome. Het ontwerp geeft al blijk van de interesse van de kunstenaar voor de architectuur en de technieken van de oudheid. Het **Antico Caffè della Pace** in de Via della Pace is een beroemd café uit de 18de eeuw.

Wandel verder door de Via di Parione tot aan de Via del Governo Vecchio. Sla linksaf naar de Piazza di Pasquino en het beroemde beeld.

Het beeld van **Pasquino** was de bewaarder van alle 'pasquinades': uitspraken, verzoeken of kritiek die men 's nachts aan het beeld toevertrouwde.

Loop van de Piazza di Pasquino de Via di San Pantaleo in.

★ Palazzo Braschi - Museo di Roma **Plattegrond B2 (blz. 131)**

☎ 06 06 08 - www.museodiroma.it - 🚶 - dag. beh. ma 9.00-19.00 u (toegang tot 18.00 u), 24 en 31 dec. 10.00-14.00 u - gesl. 1 jan., 1 mei, 25 dec. - € 6,50.

Dit is het laatste pauselijke paleis dat in Rome werd gebouwd (18de eeuw) en huisvest nu een museum over Rome. Het is een meeslepend eerbetoon aan de schoonheid van Rome en de personen die de stad maakten tot wat ze nu is. De zalen zijn thematisch ingedeeld (geschiedenis, plaatsen, cultuur). Er is ook een galerie met portretten van mecenasen.

Loop van het Palazzo Braschi naar de Corso Vittorio Emanuele II (tot nr. 166/A).

Palazzo della Farnesina ai Baullari - Museo Barracco **Plattegrond B2 (blz. 131)**

Corso Vittorio Emanuele II 166 - www.museobarracco.it - dag. beh. ma 9.00-19.00 u (toegang tot 18.30 u), 24 en 25 dec. 9.00 u - 14.00 u - gesl. 1 mei, 25 dec. - € 5,50.

Antonio da Sangallo ontwierp dit **renaissancepaleisje**★ in 1523 in opdracht van Thomas Le Roy, Frans diplomaat bij de Heilige Stoel. Tegenwoordig zijn er Assyrische, Egyptische, Cypriotische, Fenicische, Etruskische, Griekse en Romeinse beeldhouwwerken te zien, verzameld door Giovanni Barracco, een rijke Calabrische baron. In 1904 schonk hij zijn collectie aan de stad.

Volg de Corso Vittorio Emanuele II tot aan de Piazza Sant'Andrea della Valle.

Deze **piazza** is opgefleurd met een fontein van **Carlo Maderno**. Tussen 1608 en 1623 stond hij ook in voor de afwerking van de **Basilica di Sant'Andrea della Valle**★★. De bouw ervan was begonnen in 1591 door Giacomo della Porta. De huidige voorgevel werd er tussen 1656 en 1665 door Carlo Rainaldi aan toegevoegd. Het is een van de sierlijkste gevels uit de barok. De zeer indrukwekkende **koepel**★★ werd opgetrokken boven een plattegrond in Latijns kruis, met slechts één schip en met elkaar verbonden kapellen. Het is de op één na grootste koepel van Rome, na die van de Sint-Pieter. De fresco's zijn van **Giovanni Lanfranco**. De dieptewerking is overweldigend.

Neem aan de zijkant van de kerk de Via dei Chiavari.

In deze straat waren vroeger de fabrikanten van corsages actief. Hij loopt vlak langs de plek waar het **theater van Pompeius** stond. Er rest alleen nog de halfronde vorm die nu deel uitmaakt van de huizen van de Via di **Grotta Pinta**.

*Steek de Via dei Giubbonari over naar de Piazza del Monte di Pietà, waar zich een juweeltje van barokke kunst bevindt, de **kapel van de Monte di Pietà**★. Bezoek is slechts mogelijk na schriftelijk verzoek. Neem de Via dell'Arco del Monte en sla dan rechtsaf naar de Piazza Capo di Ferro.*

★ Palazzo Spada **Plattegrond A2-B2 (blz. 131)**

Dit paleis werd in het midden van de 16de eeuw gebouwd voor kardinaal Gerolamo Capodiferno, en een eeuw later aangekocht door kardinaal Bernardino Spada. Sinds 1927 is de Raad van State er gevestigd. De voorgevel is een maniëristische fantasie en een eerbetoon aan de helden uit de oudheid. Het zwaard, *spada* in het Italiaans, is uiteraard het blazoën, samen met het paard van de familie Spada. De fijnheid van de friezen op de **binnenplaats**★★ is bewonderenswaardig. Let op het **perspectief van Borromini** (op de benedenverdieping achter de bibliotheek, zichtbaar vanaf de binnenplaats). Deze architecturale trompe-l'oeil is in feite niet langer dan 9 meter!

Galleria Spada★ – *Via Capo di Ferro 13, in het Palazzo Spada.* Deze galerij bevat de kunstverzameling van kardinaal Spada, de beschermer van Guercino en Guido Reni (☎ 06 68 32 409- dag. beh. ma 8.30-19.30 u; toegang tot 19.00 u - gesl. 1 jan., 1 mei, 25 dec. - € 5).

Loop door naar de Piazza Farnese.

★★ Palazzo Farnese **Plattegrond A2 (blz. 131)**

Dit prachtige paleis huisvest sinds 1635 de Franse ambassade (officieel sinds 1875) en werd in 1546 door Michelangelo voltooid. De familie Farnese bouwde het paleis en verwierf er voorgoed bekendheid mee toen een familielid, kardinaal Alessandro Farnese, in 1534 tot paus werd verkozen. Deze Paulus III was de eerste paus van de Contrareformatie en regeerde als een renaissanceprins. Hij was een groot kunstliefhebber en gaf zijn passie door aan zijn opvolgers, wat het paleis in de volgende eeuwen ten goede kwam. De galerie Farnese bevat opmerkelijke fresco's (1593-1603) van **Annibale Carracci**, die hij samen met zijn broer Agostino en zijn leerlingen Domenichino en Lanfranco maakte. Het paleis werd in 1911 gekocht door de Franse gouverneur, en in 1936 door Italië teruggekocht. Nu is het voor 99 jaar aan Frankrijk verhuurd. De binnenplaats is een toonbeeld van de sierlijkheid van de renaissance, een werk van Sangallo, Vignola en Michelangelo. *(Er worden rondleidingen in het Italiaans, Frans en Engels georganiseerd op ma, wo en vr om 15.00, 16.00 en 17.00 u, beh. feestdagen, 13 juli.-7 sept. en 21 dec.-8 jan. - & - reserveer ruim van tevoren - ☎ 06 68 89 28 18 - www.ambafrance-it.org - gratis.)* Ook vanaf de buitenkant krijgt u een beeld van de schoonheid van het paleis: vanaf de Via Giulia en de Via dei Farnesi hebt u namelijk mooi zicht op de achtergevel. De **Passetto Farnese**, de brug die de straat overspant, verbindt het paleis met het klooster van de Chiesa di Santa Maria della Morte. Loop terug naar de Piazza Farnese door de Via del Mascherone. Op de hoek staat de **Fontana del Mascherone** uit 1626. De marmeren portretten zijn antiek en de grote granieten schelp is afkomstig uit de Thermen van Caracalla.

Loop van de Piazza Farnese naar de Piazza Campo dei Fiori iets verderop.

★★ Piazza Campo dei Fiori **Plattegrond B2 (blz. 131)**

Dit plein is een van de levendigste pleinen van Rome en elke morgen vindt er een pittoreske markt plaats. Het schitterende kleurenpalet dat zich dan ontvouwt, is vooral aan de kant van het Palazzo Farnese een bezoekje waard. De overvloed aan groenten en fruit lijkt wel een terugkeer naar het verleden, als we ons mogen baseren op de middeleeuwse bronnen. Hier zou zich namelijk een grote vlakte hebben bevonden waar de vesting van de machtige familie Orsini stond. In die periode ging het er echter minder idyllisch toe. Dat blijkt uit de geschiedenis van het donkere beeld op het plein. **Giordano Bruno**, filosoof, pantheïst en onorthodoxe monnik, werd hier tijdens de Contrareformatie op 17 februari 1600 levend verbrand nadat zijn tong was uitgetrokken. Daarvoor had hij al acht jaar in de kerkers van de inquisitie doorgebracht.

★★★ PIAZZA DI SPAGNA-PIAZZA DEL POPOLO-PINCIO

Plattegrond (blz. 138-139)

★★★ Piazza di Spagna **Plattegrond B2-B3 (blz. 138-139)**

Dit plein kreeg zijn naam in de 17de eeuw, toen de Spaanse ambassade hier werd gevestigd. De indrukwekkende **Trap van de Trinità dei Monti**★★★ werd in de 18de eeuw toegevoegd door De Sanctis en Specchi, met hun voorkeur voor het barokke perspectief en de trompe-l'oeil. Onder aan de trap bevindt zich de **Fontana della Barcaccia**★, een kunstwerk van Pietro Bernini (17de eeuw).

Boven aan de trap staat de **Chiesa della Trinità dei Monti**★, een Franse kerk die dateert uit de 16de eeuw en gerestaureerd werd in de 19de eeuw. Het grote fresco van de **Kruisafneming**★, binnen in de tweede kapel links en

ROME EN LAZIO

onlangs gerestaureerd, is een ontwerp uit 1545 van **Daniele da Volterra** (1509-1566). Hij was de favoriete leerling van Michelangelo.

Op de **Piazza di Spagna** staan een paar bijzondere huizen. Op nr. 26 woonde de romantische dichter Keats (☎ 06 678 42 35 - www.keats-shelley-house.org - dag. beh. zo 10.00-13.00, 14.00-18.00 u - gesl. 1 jan., 8 dec., 24-31 dec. - € 4,50).

Het **Museo Keats-Shelley** geeft een beeld van de romantische literatuur en bezit de grootste bibliotheek (70.000 boeken) op dat gebied. Het bekendste werk is *Frankenstein of de Moderne Prometheus* (1818).

Op nr. 31 woonde de grote Italiaanse schilder van Griekse afkomst Giorgio De Chirico (1888-1978). Bezoekers keren hier terug naar een vergeten tijd van

van de hedendaagse drukte. Het lijkt inderdaad alsof de schilder enkele minuten eerder nog in zijn appartement van twee verdiepingen aan het werk was. **Casa-Museo De Chirico** – ☎ 06 67 96 546 - www.fondazionedechirico.org/it - rondleiding alleen na reservering - € 7.

Maak een korte omweg door de chique **Via dei Condotti**. Deze vertrekt aan de Piazza del Spagna en is bezaaid met luxueuze boetieks. Vroeger was deze straat wereldwijd bekend om het **Caffè Greco** (kader blz. 140). Wandel verder door de **Via Del Babuino**. Op nr. 150/AB bevindt zich het atelier **Canova-Tadolini**, een nogal bijzondere bar, annex museum en restaurant. Ga rechts de rustige en idyllische **Via Margutta** in, een straat met veel groen. In de jaren vijftig was deze straat met zijn galleries en restaurants, die evenwijdig loopt met de Via Del Babuino, de favoriete plek van artiesten van allerlei pluimage. Fellini woonde er tot het begin van de jaren negentig. Hier is ook het extravagante **Hotel Art** gevestigd (nr. 56 - 'Adresboekje' blz. 162).

Loop van de Via Margutta naar de Via del Babuino, die tot de Piazza del Popolo loopt.

★★ Piazza del Popolo A1-B1

De Piazza del Popolo is een ontwerp van **Giuseppe Valadier** (1762-1839). De **Basilica Santa Maria del Popolo**★★, in renaissancestijl, werd in de barokperiode verbouwd maar bevat **fresco's**★ uit de 15de eeuw van Pinturicchio (1ste kapel rechts), evenals twee **graftomben**★ door Andrea Sansovino (in het koor) en twee **schilderijen van Caravaggio**★★★ (1ste kapel links van het koor),

In de omgeving Regiokaart (blz. 216-217)

Chieti C2

20 km ten zuiden van Pescara. Neem de S16 via Francavilla, een aardig badplaatsje waar D'Annunzio vaak kwam. Neem vervolgens de S152.

Deze stad ligt op een heuveltop waar olijfbomen groeien en wordt omringd door indrukwekkende bergen. Door die ligging wordt Chieti ook wel het 'balkon van de Abruzzes' genoemd. De **Corso Marrucino**, met zijn sierlijke portalen, is de drukste straat van de stad.

Museo Archeologico Nazionale d'Abruzzo★★ – ☎ 0871 33 16 68 - www.archeoabruzzo.beniculturali.it - dag. beh. ma 9.00-20.00 u - € 4. Dit museum werd in 2000 geopend en is gebouwd onder de tribunes van het openluchttheater, dat precies de omtrek van het antieke theater volgt. De collectie van regionale voorwerpen wordt op moderne wijze gepresenteerd, met talrijke reconstructies en een thematische indeling. Op de benedenverdieping staan Abruzzische kunstwerken uit de Romeinse tijd: beelden en portretten (waaronder een **zittende Hercules** uit Alba Fucens) die iets vertellen over de plaatselijke geschiedenis, de zeden en gewoonten en het dagelijkse leven in die periode. Het meest prestigieuze kunstwerk uit de Piceense beschaving, en het symbool van de Abruzzes dat op alle folders prijkt, is uiteraard de beroemde **Krijger van Capestrano**★★ (6de eeuw v.Chr.). Met zijn merkwaardige hoofdedksel is deze figuur met androgynen vormen bijzonder intrigerend. Zijn borst is die van een krijger, maar zijn bekken heeft een vrouwelijke vorm. Het beeld werd gevonden in een koninklijk graf en het zou de leider voorstellen van een Vestini-stam. Het zou zijn gemaakt door de beeldhouwer Aninis. Dat wordt afgeleid uit de inscriptie op de rechterpijler: *'Me, bella immagine, fece Aninis per il re Nevio Pompuledonio'* (Ik, mooi beeld, werd gemaakt door Aninis voor koning Nevius Pompuledonius).

Voorts bevat deze afdeling van het museum een **waardevolle verzameling** van de uit Sulmona afkomstige **Giovanni Panza** (ex voto's, gebruiksvoorwerpen en kleine bronzen beeldjes, waaronder **Hercules van Venafro**) en een bijzonder **doodsbed**★ (1ste eeuw v.Chr.-1ste eeuw n.Chr.).

De bovenverdieping is gewijd aan de dodencultus in de pre-Romeinse Abruzzes, met onder meer een aantal grafgraven, afkomstig van de belangrijkste Abruzzische necropolissen (10de-6de eeuw v.Chr.).

Romeinse overblijfselen – In 1935 zijn in de buurt van de huidige Corso Marrucino drie **kleine tempels** (1ste eeuw n.Chr.) blootgelegd. Niet ver daarvan zijn de overblijfselen te zien van het **theater**, dat plek bood aan minstens 5000 toeschouwers. De **thermen** liggen in het oostelijke deel van de stad, buiten het historische centrum. Ze werden van water voorzien door een grote waterput, die bestond uit negen zalen die in de heuvel werden uitgegraven. De thermen werden verwarmd met behulp van een ketel en een netwerk van onderling verbonden dubbele muren en schoorstenen.

 Wandel voor een mooi **panoramisch uitzicht** op de omgeving rond Chieti naar de Civitella (15 minuten te voet vanaf de Villa Comunale; neem de stijgende weg net achter het museum). Op deze hooggelegen plek overziet u in één oogopslag het archeologische complex rond het Romeinse amfitheater, het **Complesso Archeologico La Civitella** - Via G. Pianell - ☎ 0871 63 137 - www.archeoabruzzo.beniculturali.it/lacivitella.html - 🚶 - dag. beh. ma 9.00-20.00 u - € 4. Dit museum geeft via drie routes en aan de hand van archeologische vondsten een beeld van de manier waarop de stad Chieti zich in de loop der eeuwen heeft gevormd.

De *trabucchi* (vierkante visnetten) aan de kust van Pescara
Ph. Pataud / MICHELIN

San Giovanni in Venere C2

35 km ten zuidoosten van Pescara, aan de S16.

Deze mooie abdij staat op een plek vanwaar u een mooi **panoramisch uitzicht**★ hebt over de Adriatische Zee. Ze werd in de 8ste eeuw gebouwd op de overblijfselen van een tempel van Venus. In de 13de eeuw werd ze herbouwd. In de voorgevel zit het **portaal van de Maan**★ (13de eeuw), dat versierd is met reliëfs met zowel religieuze als wereldse thema's. Het interieur getuigt van de soberheid van de cisterciënzerstijl. Er zijn drie schepen met een verhoogd koor: de **crypte** rust op antieke romaanse zuilen en bevat fresco's uit de 12de tot de 15de eeuw. Langs de kustweg zijn tot aan **Vasto** de beroemde *trabucchi* te zien (*kader blz. 372*). In dit laatste stadje biedt de Piazza Marconi een mooi **uitzicht** op de kust.

2

Rondrit Regiokaart (blz. 216-217)

DE STREEK ROND PESCARA

► Rondrit van ongeveer 140 km, aangegeven in groen op de regiokaart. Trek er een volledige dag voor uit.

Spoltore C1

5 km ten westen van Pescara via de S165.

Dit dorp ligt op een klein plateau boven de Pescaravallei. Naast het fantastische uitzicht is de kleine omweg de moeite waard vanwege het Palazzo Castiglioni (16de-17de eeuw) met zijn indrukwekkende bakstenen ingang.

Loreto Aprutino B1

12 km ten westen van Spoltore via de S16b en in Cappelle sul Tavo linksaf de S151. Het vroegere Castrum Laureti is een dorp op de heuvelhelling tussen de olijfbomen. Hier wordt de bekende olijfolie Aprutino-Pescarese geproduceerd. In de Via del Baio staan palazzi uit de 19de eeuw. De privébibliotheek van het

DE ABRUZZEN EN MOLISE

Palazzo Casamarte is een van de grootste van de Abruzzzen. Het **Castelletto Amorotti**, met zijn verbazingwekkende neogotische architectuur, herbergt het museum van de olijfolie. De **Chiesa di Santa Maria in Piano** beschikt over mooie 15de-eeuwse fresco's.

Penne B1

9 km ten westen van Loreto via de S151.

Penne bestaat uit bakstenen gebouwen en ligt op een bevoorrechte plek bij het Lago di Penne. De **Chiesa di Sant'Agostino** werd in de 18de eeuw opgetrokken op de middeleeuwse basis. De crypte in de **Cattedrale di Santa Maria degli Angeli e San Massimo Martire** bezit fresco's uit de 13de-14de eeuw.

Atri B1

17 km ten noorden van Penne via de S81 en SP31.

Het antieke Hatria-Picena was eerst een Italische nederzetting en later een Romeinse kolonie. Het stadje is mooi gelegen op een heuvel die over de Adriatische Zee uitkijkt. De historische kern bestaat uit pittoreske straatjes en mooie middeleeuwse, renaissance- en barokgebouwen.

Cattedrale★ – De kathedraal werd in de 13de en 14de eeuw gebouwd op de overblijfselen van een Romeins bouwwerk. Het is een mooi voorbeeld van de romaans-gotische overgangsstijl. De beeldhouwde **portalen**★ golden al snel als voorbeeld in de Abruzzzen. De vierkante, romaanse klokkentoren eindigt in een sierlijke torenspits uit de 16de eeuw van Lombardische makelij. In het **interieur** zijn in de apsis **fresco's**★★ te bewonderen van de Abruzzische schilder **Andrea De Litio** (1450-1473). De cyclus stelt taferelen voor uit het leven van Maria en haar vader Joachim. Ze geven blijk van een gotisch geïnspireerde, vormelijke rijkdom, maar bezitten de stevige opbouw en het realisme van de Toscaanse stijl. Onder het koor zijn de resten van de Romeinse thermen en mozaïekvloeren uit de 3de eeuw te zien.

Via de aangrenzende kloostergang bereikt u de **Romeinse waterput** en het **kapittelmuseum**, met een mooie verzameling keramiek uit de Abruzzzen. *Via De Litio - ☎ 085 87 98 140 - www.cattedraleatri.it - dag. beh. wo 10.00-12.00, 16.00-20.00 u (winter 15.00-17.00 u) - € 3.*

Op de **Piazza Duomo** zijn restanten van de oude Romeinse stad te zien.

★★ **Riserva Naturale dei Calanchi** B1

2 km ten noordwesten van Atri langs de S353.

De *calanchi* worden in deze streek ook wel *scrimioni* (groeven) genoemd. Ze ontstonden door de erosie en het afbrokkelen van de hoogvlakte. Ze zijn indrukwekkend door de reeks uitsteeksels die over een gebied van honderden meters geleidelijk af dalen en door de zeldzame vegetatie die er groeit. Door de witte kleur ziet dit gebied eruit als een maanlandschap.

San Clemente al Vomano, in Guardia Vomano B1

15 km ten noordwesten van Atri. Wend u tot de bewaker voor een bezoek - Via San Clemente 10 - ☎ 085 89 81 28 - www.sanclementealvomano.it.

Deze kerk werd gebouwd in de 9de eeuw en is al verscheidene keren herbouwd. Het mooie portaal uit de 12de eeuw is klassiek geïnspireerd en leidt naar een opvallend eenvoudig interieur, met een ereplaats voor het 12de-eeuwse, opengewerkte **baldakijn**★, versierd met dieren en planten. Het altaar eronder is verfraaid met oosterse motieven en mozaïekwerk in terracotta. Door de glazen vloertegels ziet u onder de grond een deel van het originele bouwwerk.

PESCARA EN DE KUSTSTREEK

Giulianova B1

 Deze stad werd in de 16de eeuw gesticht en ligt schitterend bij de kust. Veel toeristen brengen hier hun zomervakantie door.

Keer terug naar Pescara (40 km) via de kustweg S16. Houd aan het eind van de dag rekening met files!

 PESCARA: ADRESBOEKJE**OVERNACHTEN****Pescara****DOORSNEEPRIJZEN**

B&B Dimora Novecento – Viale Vitt. Colonna 73 - ☎ 085 38 91 45 - www.dimoranovecento.it - 4 kamers € 75/90. In een mooi 19de-eeuws gebouw hebben Marco en Paolo het appartement van hun grootouders verbouwd tot een comfortabele en ruime B&B. Grote zitkamer met originele tegels, hoge plafonds, parket en antiek meubilair.

Hotel Victoria – Via Piave 142 - ☎ 085 37 41 32 - www.victoria.pescara.com - 22 kamers € 125/135. Dit hotel ligt gunstig tegenover de Villa Urania. De meeste van de modern ingericht kamers hebben een balkon en het personeel is ongelooflijk vriendelijk.

Chieti**DOORSNEEPRIJZEN**

Antico Borgo – Via Monaco La Valletta 1 - ☎ 0871 40 22 14 - www.anticoborgochieti.it - 11 kamers € 80. Dit hotel ligt niet ver van het archeologisch museum. De Romeinse cisterne doet dienst als ontbijtzaal. Comfortabele kamers.

UIT ETEN**Pescara****DOORSNEEPRIJZEN**

Lu Scaricarelle – Viale Bovio 116 - ☎ 085 27 876 - *gesl. wo - 15/25*. Populair adres voor de regionale Abruzzische keuken: sappig gegrild vlees en uitstekende service.

Taverna 58 – Corso Manthoné 46 - ☎ 085 69 07 24 - *gesl. za lunch en zo - € 20/30*. Verzorgd ingerichte trattoria waar volgens de gastronomische traditie van de Abruzzzen smakelijke, rijkelijke gerechten worden geserveerd. U kunt een kijkje nemen in de kelders waar resten uit de Romeinse oudheid te zien zijn.

Chieti**DOORSNEEPRIJZEN**

La Tavernetta – Via Papa Giovanni XXIII 2 - ☎ 0871 34 62 42 - *gesl. zo - € 15/20*. Onopvallende, boerse taverne, alleen met een bord aangegeven. Lekker gerechten, die u onder de bakstenen gewelven nuttigt.

Roseto degli Abruzzi**DOORSNEEPRIJZEN**

Al Focolare di Bacco – Via Solagna 18 (30 km ten noordwesten van Pescara) - ☎ 085 89 41 004 - € 20. Dit etablissement ligt in een rustige omgeving tussen de heuvels. De specialiteit zijn gegrilde gerechten. Rustieke en gezellige sfeer, streekgerechten, uitzicht over de zee.

Silvi Marina**DOORSNEEPRIJZEN**

Don Ambrosio – Contrada Piomba 49 (14 km ten noordwesten van Pescara) - ☎ 085 93 51 060 - *gesl. di lunch en wo lunch - € 20/30*. Historische boerderij in het binnenland. Traditionele copieuze streekgerechten. 's Zomers worden de maaltijden in de tuin geserveerd.

Vertaling	Aniek Njiokiktjien
Eindredactie	Jaap Verschoor
Opmaak	Jan Bos, Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Buena Vista Images/gettyimages
Oorspronkelijke titel	Italie du Sud
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Anne Teffo (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Luc Decoudin
Redactie	Serge Guillot, Luc Decoudin, Maura Marca, Philippe Pataud-Célériér, Erica Zane, Véronique Négre
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan
Omslagontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Cartografie	Marie-Christine Defait, Stéphane Anton, Michèle Cana, Thierry Lemasson
Met dank aan	Didier Broussard, Mathieu Bourdenet, Jérôme Lévêque, Elisabetta Rossi, Louise Druet, Hélène Bouchoucha, Pascal Grougon, Hervé Dubois

© Michelin, Nederlandse tekst Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2014

© Cartografie: Michelin

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internet-adressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo bv
Papiermolen 14-24
NL-3994 DK Houten
degroenereisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2014/45/241 - NUR 512
ISBN 978 94 014 1178 3

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.